

## EL PROCÉS DE DESVETLLAMENT DE LA CULTURA LOCAL: EL CAS DE TORROELLA DE MONTGRÍ (1965-1979)

*Pere Guanter i Subirà*

### **Introducció**

Malgrat que a Catalunya existeixi una certa tradició en l'elaboració d'estudis locals, la bibliografia existent no acostuma a tenir en compte la variable de l'espai, especialment des del punt de vista de les jerarquies i poders en termes territorials. En general, aquesta bibliografia insisteix més en aspectes històrics paisatgístics, de costums i folklore. L'aproximació sociològica ha estat molt escadussera<sup>1</sup>.

El present treball forma part d'una tesina actualment en curs d'elaboració dirigida per Jordi Estivill que es presentarà a l'ICESB, com a culminació de 4 anys d'estudis en la seva Escola Superior de Ciències Socials.

El projecte de treball ha estat considerat per Omnium Cultural com a mereixedora d'un ajut econòmic en el concurs "ajuts de treball", dins la convocatòria de 1981. Aprofito l'avinentesa per agrair a l'esmentada entitat la deferència rebuda.

Per altre costat, les reflexions globals sobre els processos de conscienciació cultural i col·lectives homogeneïtzen el conjunt de Catalunya i no entren en l'anàlisi de les diferències i especificitats. Així, per exemple, donada la procedència barcelonina de la majoria d'aquests, s'acostuma a transformar les consideracions que reflecteixen el cas d'aquesta metròpoli en afirmacions vàlides per a tota la resta de Catalunya. En els fets d'aquests últims anys es poden trobar molts exemplars d'aquesta afirmació. N'assenyalarem només dos:

Si C.C.O.O. va ésser fundada l'any 1964 a Barcelona, 1964 és l'any de l'origen de les C.C.O.O. catalanes. Si el 1961 neixen els setze jutges a Barcelona, aquest any és el del naixement de la "nova Cançó" a Catalunya etc.

Aquest error és en el que no s'hauria de caure si es vol entrar en una anàlisi que mostri la complexitat de la societat catalana, on s'hi barregen, el món rural, el món urbà, la Catalunya vella, la nova, alts nivells de renda, al costat de situacions de pobresa, població autòctona al costat de població immigrada etc.

Precisament, el present treball, centrat en una població concreta, al mateix temps pretén aportar la visió sociològica als estudis locals, vol incidir en la variable espai, posant de manifest que el conjunt de fenòmens culturals, polítics i socials que han succeït a Catalunya els últims 20 anys han tingut una materialització concreta diferent, segons llur localització en el territori i segons el pes específic de la localitat, originat per la dinàmica històrica, llur valor demogràfic, les estructures productives, els nivells educacionals i culturals etc. Aquestes variables introdueixen una primera divisió territorial; per un costat els centres protagonistes del canvi històric social, cultural i polític (centres emissors) i per l'altre centres que reben, de forma més o menys passiva, el resultat d'aquests fenòmens socials (centres receptors).

Les complexes relacions que s'estableixen entre els centres emissors i els centres receptors, canvien al llarg del temps. Així es veu com Besalú, un dels centres de la Catalunya medieval, ha esdevingut una població rural.

Al llarg del treball caldrà esbrinar la complexitat del procés que fa possible l'entramat social entre centres emissors, i centre receptors. A tal fi s'hauran de tenir en compte varis aspectes:

1r. Els processos a través dels quals els centres emissors transmeten llurs missatges vers els centres receptors. En aquest sentit juguen un paper prou rellevant determinades persones que ocupen cert estatus social: capellans, metges, estudiants, etc.

2n. La relació jeràrquica, dins el territori, entre centres emissors i centres receptors i la relació de classes, en el si dels centres receptors, com a elements importants a l'hora de determinar el contingut i la forma que els nous missatges adopten en el centre receptor.

3r. Els filtres, les dificultats de penetració, i les resistències que s'oposen als nous missatges culturals. En aquesta perspectiva prenen importància sectors amb una ideologia contrària a les noves idees i també una resistència passiva de la població, produïda per molts anys d'incultura, prostració i peresa mental.

4r. Dintre d'aquest complex entramat és molt rellevant tenir en compte les relacions de força que s'estableixen entre els diferents fenòmens, entre les estructures velles i noves, l'impacte produït en el mateix contingut dels nous missatges i la simbiosi final que en resulta.

### **Tria de la població**

La població escollida com a centre receptor no podia ésser un llogaret a on els processos socials són d'una simplicitat poc significativa per l'abast de l'estudi, ni tampoc una població de grans dimensions perquè, de bon tros, depassaria els objectius marcats.

El Municipi escollit ha estat Torroella de Montgrí, de la comarca del Baix Empordà, que igual que altres contrades del nostre territori, posseeix unes condicions recomanables per les finalitats perseguides: Considerable extensió geogràfica del terme municipal (65 quilòmetres quadrats), volum demogràfic suficient (5.500 habitants); complexitat històrica remarcable (la població es remonta al segle IX i passa per períodes molt desiguals fins a desembocar en la situació actual); suficient diversificació de la població segons el lloc d'origen: (nascuts al mateix municipi 50'69%; provinents de la resta del Baix Empordà 14'25%; provinents de la resta de la província de Girona 14'14%; provinents de la resta de Catalunya 2'66%; provinents de la resta de l'Estat 14'96%; estrangers 2'69%); elevat grau de complexitat social que es distribueix de la següent manera: (empresaris agraris amb assalariats 2'8%; empresaris agraris sense assalariats 28%; empresaris no agraris amb assalariats 12'7%; empresaris no agraris sense assalariats i personal intermedi, sector comercial etc. 13%; personal administratiu, obrers qualificats i no qualificats, treballadors de servei etc. 39'3%; professions liberals 1'3%, varis 2'9%).

Un cop vista la jerarquització territorial de Catalunya i la situació concreta de Torroella, s'han escollit Girona i Barcelona, com a hipotètics centres emissors respecte de Torroella de Montgrí.

### **Realitat a estudiar**

L'aspecte central a estudiar serà el període de la vida local 1965-1979, ja que es produeixen una sèrie de canvis en l'aspecte cultural, social i polític, que transformen la fisonomia de la població i que són la materialització concreta a Torroella de fenòmens d'abast més ampli que tenen lloc en el conjunt de Catalunya: canvis en l'estructura social i en la composició de les classes, incidència i pes del sistema franquista, el paper de l'església i sobretot l'impacte del Concili Vaticà II, l'etapa de canvi del sistema polític, el procés de recuperació de la llengua, la cultura, les tradicions i l'autonomia de Catalunya, el canvi de mentalitat de la joventut durant els anys 60<sup>2</sup>.

L'aprofundiment en aquesta temàtica i l'orientació donada a l'estudi, necessàriament ens porta a tenir en compte els següents punts:

1r. Anàlisi esquemàtica de l'estructura econòmica i sòcio-professional del municipi i repàs dels principals trets històrics, com a variables explicatives de la peculiar incidència a Torroella dels fenòmens generals, anteriorment esmentats.

2n. Estudi dels trets més importants de les entitats culturals i polítiques existents durant el període esmentat, que s'han vist involucrades en el procés de canvi, estudiant la seva formació, els seus objectius, el missatge que pretenen donar a conèixer, els mitjans que utilitzen, la seva relació amb els destinataris del missatge, els canals de comunicació vers els centres emissors etc.

3r. Perfil sociològic de les persones protagonistes de la vida cultural i política de la població (origen de classe, estudis, professió, ideologia, centres d'interès, relació amb els centres emissors etc.).

### **Alguns problemes metodològics**

A l'hora de realitzar l'estudi és necessari resoldre tres aspectes metodològics:

1r. Tria de l'objecte

2n. Relació de l'investigador amb l'objecte d'estudi

3r. Tècniques concretes que s'han d'utilitzar

En una primera aproximació a la població varen sortir diferents alternatives, totes lligades genèricament al terme "cultura": l'estudi de les tradicions locals i la seva permanència avui, el grau d'acceptació dels signes d'identitat nacionals (Sant Jordi, l'11 de setembre, Montserrat, la sardana, etc.), els trets culturals diferenciadors dels diferents sectors socials de la població (comerciants, pagesos, joves, la immigració, la dona etc.).

Aquesta aproximació va posar de manifest dos factors: Els fenòmens socials aplicables a tot Catalunya, per una part, no perdien el seu regust local, que li donava la història, la geografia i l'economia, i per altra part la seva incidència també estava molt marcada pel tipus de relació establerta amb centres urbans importants com eren Girona i Barcelona.

En un altre ordre de coses, l'aproximació inicial, també va posar de manifest que en un període de temps, aproximat de 15 anys, la població havia estat trasbalsada per una sèrie de fenòmens que, a grans trets, però conservant el seu caràcter específic, coincidien amb canvis importants produïts a nivell de Catalunya.

Aquests dos factors varen fer decidir estudiar el període esmentat i donar-li el caràcter que s'ha vingut explicant.

L'altra qüestió era com resoldre el problema de la relació entre l'investigador i l'objecte, que en aquest cas era una població de 5.500 habitants.

L'opció que es va prendre, implicava un cert risc, però al mateix temps era més enriquidora tant per a l'investigador, per a les persones que participaven com "objectes d'estudi", com per al resultat final de la investigació.

Es tractava de fer compatible el secret professional i la responsabilitat última de l'investigador amb l'observació participant i l'implicació, a diversos nivells, del major nombre possible de persones. A tal fi l'investigador ha participat, com un més, a les reunions i actes col·lectius que s'han organitzat a la població durant el temps de durada de l'estiu. A través de la premsa local i comarcal s'ha informat de la realització de l'estudi i dels seus trets bàsics. S'han discutit punts concrets de l'estudi amb persones de la població coneixedores per la seva professió, o per la seva tasca dins la col·lectivitat, de la part concreta origen de l'intercanvi d'idees. . . S'ha convocat una conferència, oberta a tota la població, que al mateix temps que servia d'informació, a través del diàleg es podien recollir fets o punts de vista fins aquell moment desconeguts per a l'investigador.

Els instruments utilitzats han estat diversos segons les etapes de l'estudi.

La revista "Emporium", editada durant la República i els anomenats "Llibres de la

Festa", publicació anual, amb motiu de la festa major, de caire local, de 52 anys de tradició, amb articles sobre història, geografia i un resum anual de les activitats locals més importants. Aquests documents han resultat adients per a tenir una primera panoràmica de la població i poder situar Torroella de Montgrí dintre del seu context històric i social.

Per a una anàlisi més acurada de la població, s'han fet servir els següents instruments:

Per una part, anàlisi de contigut de: Butlletins publicats per associacions locals, principalment "El Casal del Montgrí", la revista escolar "Guillem de Montgrí" etc. Articles de premsa que parlin sobre Torroella a "Los Sitios", "Punt Diari" i a "Presència". Els Estatuts i altres papers interns de les associacions, programes d'actes etc. Material dispers recollit per persones particulars (qüestionaris de reunions, plataformes reivindicatives presentades a les empreses, diaris que han fet algunes persones, resums de conferències etc.)<sup>3</sup>.

Per altra part, entrevistes i taules rodones amb persones diverses a través d'un qüestionari-interviu de tipus qualitatiu, adaptat segons les diferents persones entrevistades i dividit en sis grans apartats.

Una primera part de preguntes tancades en què s'intenta veure el perfil sociològic de la persona entrevistada. Una segona en què se li pregunta per l'activitat de l'associació de la qual forma o formava part. Una tercera per la vida interna de l'associació. Una quarta per la vida del poble vista des de la seva perspectiva. Una cinquena, com valoren o valoraven dintre de l'entitat la seva pròpia activitat. Finalment hi ha un apartat de preguntes en què es demana com afectaven l'entitat i la població els aconteixements foranis a la vila (els de Catalunya, d'Espanya i del món).

Aquestes entrevistes i taules rodones es fan principalment a: Responsables de les associacions culturals i partits polítics. Membres significatius d'aquestes. Persones que hagin tingut un paper rellevant a la població (capellans, metges, ex-alcaldes, mestres etc.). Persones de la població sense cap significació en l'àmbit especial, per veure l'opinió "del carrer". Persones d'especial significació en l'àmbit comarcal o nacional, que hagin tingut alguna relació amb Torroella.

A més a més, en tot moment s'ha seguit el procés d'estudis locals de certa semblança i s'ha intentat intercanviar amb els seus autors idees i experiències quant a metodologia, hipòtesis plantejades, objectius finals aconseguits etc.

### Alguns punts de referència

El resultat de la guerra civil i la situació política creada posteriorment provoquen l'anihilació de qualsevol infraestructura política i cultural (desapareixen les associacions, revistes etc. existents durant el període de la República, com l'Ateneu, la revista "Emporium" etc.) i per tant creen a Torroella un buit, una situació d'asfíxia ambiental, de poble culturalment mort. Una sèrie de mecanismes (l'escepticisme, la por, el paper de l'església, de l'escola, i més tard el miratge del creixement econòmic i del consumisme) varen destruir les il·lusions, la necessitat de tenir inquietuds, tant polítiques com culturals, de la quasi totalitat de la població.

Malgrat tot, és digna de ressenyar la tasca individual d'algunes persones, com les que fan possible que continuï la tradició del llibre anual de la Festa Major o les que fan una recerca individual de la riquesa arqueològica del Municipi.

És necessari que passin 25 anys, els "25 años de paz", perquè a Torroella comencin a reaparèixer a nivell cultural i polític, inquietuds i tendències al marge de les oficials.

Durant l'etapa 1965-1968 una sèrie de fets produeixen un trencament amb la situació creada per la guerra civil<sup>4</sup>.

El tipus de fenòmens productors d'aquest trencament es divideixen en dos blocs: uns de tipus intern format per fenòmens que no surten immediatament a la llum pública, com per exemple, l'aparició i l'organització de grups, l'eclosió d'idees i valors nous que es van filtrant en alguns sectors de la població.

L'altre tipus de fets són els actes, les conferències públiques que, donades les circumstàncies, no sempre reflecteixen de forma exacta el pensament de les persones o dels grups organitzadors.

Des de final de 1965, i per primera vegada des de l'acabament de la guerra civil, apareix un grup de persones amb certes inquietuds, que es reuneix de forma regular, un cop per setmana. Aquest grup és format per unes 12 persones, dividides en unes 6 qui hi assisteixen de forma regular, i les altres 6 que ho fan de forma més irregular. La seva edat mitjana és d'uns 30 a 35 anys, procedents la majoria de la burgesia comercial o de la pagesia benestant i amb diferents nivells d'estudis de primari fins a universitari en algun cas.

El grup no és mogut per cap ideologia política concreta, sinó que és un grup possibilista, no bel·ligerant, que aprofita les escletxes que permet el sistema, amb la idea de "fer coses per al poble". Es pot definir com a grup liberal, malgrat l'ambigüitat d'aquesta paraula i si bé no com a obertament catalanista, sí preocupat per la recuperació de la llengua. Es caracteritzaven més per saber el que no volien, que no pas el que volien. El grup es componia d'homes, en la seva totalitat nascuts a Torroella, amb professions com advocat, perit mercantil, empleat de banca, veterinari, comerciants etc. És de notar l'absència de pagesos en actiu, tot i que la pagesia és, i encara era més llavors, un sector important de la població. Tampoc no hi ha treballadors en sentit estricte, ni dones, ni persones de l'Estartit, l'altre nucli de població del Municipi.

L'única activitat inicial del grup és el cine-fòrum<sup>5</sup>, que els primers dos anys es redueix a tres sessions anuals. Les pel·lícules pretenen ésser no comercials i que el seu contingut reflecteixi unes inquietuds culturals, catalanes, religioses, socials i humanistes. Com a mostra il·lustrativa podem anomenar alguns títols: "El Evangelio según S. Mateo" de Pier Paolo Passolini "La Caza" de Carlos Saura i "Pau Casals dirige". La resposta a aquestes sessions és important, es pot comptar amb un mínim de 100 persones, que arriben fins a 200 en algunes sessions especials

Altres activitats d'aquest grup, que confirmen un trencament amb la situació anterior, són les següents: L'any 1968, per primera vegada, aprofitant les festes de St. Jordi i la Verge de Montserrat, s'organitzen uns actes relacionats amb la cultura catalana, que han tingut continuïtat fins avui. Aquell any varen consistir en: "Conferència sobre la Renaixença Catalana, per D. Rossend Domènech", "Evocació de l'obra poètica de Salvador Espriu" per Antònia Sabrià, "Semblança de la figura de St. Jordi" per Mn. Isidre Garcia.

El Nadal de 1968 el mateix grup organitza el primer concert de Nadal, que s'ha anat celebrant tradicionalment per les mateixes dades cada any.

En aquesta mateixa època i organitzat per una comissió expressament creada per això té lloc l'any 1966 el primer "Aplec de la Sardana" que també s'ha anat celebrant anualment.

Per altra part, es produeixen una sèrie de moviments protagonitzats per la nova generació, nascuda a final dels anys 40 o principi dels anys 50. És una joventut que no ha estat trasbalsada pel fenomen que havien viscut els seus pares i amb unes expectatives difícils de fer realitat en l'ambient que hi viuen. Aquestes inquietuds es manifesten amb la formació d'un grup que representa obres de teatre i d'un altre que es dedica a cantar pels pobles imitant els Beatles, i les cançons d'altres grups, llavors de moda, com els Mustang, els Sirex etc.

Aquestes inquietuds inicials porten, amb l'ajuda de l'església, a la formació d'un centre de reunions que serveixi d'esbarjo, amb sales de ping-pong, sala de música, biblioteca, escacs etc. El centre té uns 40 socis. Aquest mateix fenomen s'ha observat en altres centres de la comarca.

Paral·lelament, l'arribada a la comarca, incloent-hi Torroella, de capellans de 25 a 30 anys, sortits tot just del seminari de Girona, molt influenciats pel Concili Vaticà II i per la nova teologia francesa, produeix l'intent, en col·laboració amb alguns professionals de crear un moviment, que és el primer intent de formar una infraestructura política a l'Empordà.

Alguns nuclis estan connectats amb la J.O.C. i altres són totalment autònoms. Aquests intents de fer una feina "conscienciadora" troben el ressò més important en els grups de joves, treballadors i estudiants que, com hem vist abans, de forma espontània ja s'havien organitzat en grups d'esbarjo.

S'ha de ressenyar el trencament amb l'ambient, amb l'educació rebuda, amb el cercle familiar, que en aquells moments suposa per a la joventut el fet de rebre informació sobre la situació política, el fet nacional català, el moviment obrer etc. Es crea una mentalitat de militància, político-religiosa, d'actitud "redemptora" envers el món en general i les persones en particular.

Quant a activitats se n'han de ressenyar de tres tipus:

1r. Les de caire intern com reflexions sobre la família, la joventut, els mitjans de comunicació social, una jornada de reflexió sobre el primer de maig, unes xerrades sobre el maig francès, un curset sobre marxisme; intents no massa reeixits de connectar amb persones grans, amb immigrants de temporada, o persones protagonistes durant l'etapa de la República, tant antics exiliats com persones que havien restat a l'interior.

2n. Les de tipus laboral, com l'intent per part d'alguns membres del grup de portar a terme activitats reivindicatives en els seus llocs de treball, però la manca d'experiència, la situació política la intransigència de la patronal i la mateixa desídia dels treballadors ho porten a un relatiu fracàs.

3r. De les de tipus públic i legal podem assenyalar excursions, la formació d'uns grups de nois i noies escoltes, encara que deslligats de l'estructura tradicional de l'escoltisme, un curs de llengua catalana, una conferència sobre drets humans, un festival de Folk, l'organització del casal d'estiu, cursets sobre ensenyament i animació de grups d'infants, etc.

La pròpia dinàmica del moviment porta a la radicalització d'un petit grup que quan intenta passar a l'acció, topa amb el sistema, amb les forces de l'ordre, la qual cosa accelera pràcticament la desfeta del moviment.

Com a característiques importants del grup s'han de tenir en compte, l'extremada prudència a acceptar nous membres, en part provocada per les circumstàncies, però en part també a causa del seu sentiment més o menys inconscient de messianisme, que els porta a extremar les condicions per a l'entrada de nous membres. S'ha de fer notar la intensitat d'una sèrie de fenòmens: l'asfíxia ambiental i el fet que la pròpia dinàmica del grup el porta a llençar-se a l'exterior, però aquest llançament el mena forçosament a topa contra el sistema. Els joves d'aquest grup s'avancen al seu temps. Les coses que viuen i descobreixen, les haurien viscut igualment anys més tard, quan alguns van a estudiar a Barcelona.

En línies generals aquesta etapa de trencament es qualifica pels següents trets:

1r. És impulsada per persones que vénen de fora, procedents d'ambients urbans que van a Torroella o a la seva comarca per raó del seu càrrec, capellans principalment, i algun membre de les anomenades professions liberals: advocats, metges, notaris, etc.

2n. Fa la impressió que l'asfíxia cultural i política del poble i també de la comarca és tan forta que no pot sortir per ella mateixa d'aquesta situació.

3r. La manca d'infraestructura política i la inexistència de persones que estiguessin en contacte amb organitzacions polítiques.

4t. La inexistència entre els qui mostren inquietuds de persones procedents del període de la República. Es té la sensació que es parteix de zero, que es comença de nou.

5è. La majoria de les persones que tenen inquietuds o bé eren molt petites durant la guerra civil o bé han nascut després.

6è. El caire més específicament polític es troba en les persones més joves, més permeables a les noves idees.

7è. Paper fonamental de l'església en aquest període de canvi. És un període en el qual l'església mateixa pateix forts canvis. Es produeixen noves generacions de capellans, el Concili Vaticà II, la nova teologia francesa etc.

8è. Hom es més sensible als fenòmens que es produeixen fora de les nostres fronteres (els Beatles, la cançó Folk, el maig francès, la guerra del Vietnam, etc.) que no pas a les coses que passen dintre de l'Estat tant a Madrid com a Barcelona, a causa de la situació interna del país.

9è. En el tipus d'actes que s'organitzen, en l'evolució dels grups etc. se senten d'una manera patent els límits estructurals, polítics, la impossibilitat de poder anar més lluny, per raó de la situació política de l'Estat.

### **Primer centre emissor: Girona**

És pràcticament un tòpic parlar de Girona com a ciutat relativament tancada, sense massa influència sobre la part del territori que penso que d'una manera impròpia, s'anomena "comarques Gironines" i que comprendria la demarcació de "la província", anomenació encara més impròpia.

Sense voler desmentir o confirmar aquesta afirmació, les perspectives que s'apunten són que segurament la importància de Girona com a centre emissor, com a punt de referència a l'hora d'esbrinar la procedència de corrents culturals, sense caure en el sentit contrari, és més gran que el que hom admet normalment.

A Girona, durant molts anys, igual que a la resta de pobles, li pesa com un llosa el resultat de la guerra civil i la naturalesa del franquisme, amb la peculiaritat que a Girona tenen el seu "centro de mando", "las autoridades provinciales".

Igual que als pobles de "la província", és durant la dècada dels 60 que es produeixen a Girona canvis importants en el món del pensament i en el camp cultural.

Malgrat això, segurament per tal com el seu tamany de població permet una activitat que no és possible en els pobles, durant els anys 50, i àdhuc a finals dels 40, es produeixen certs canvis qualitativament significatius: L'any 1949 veu la desclosa de tres pintors, nascuts a la perifèria de Girona que representen un revolució en el món de l'art d'aquells moments: Joaquim Casellús, Enric Marqués i Emilia Xargay. El 1956 neix la iniciativa, que dura un parell d'anys, del teatre-fòrum. L'any 1958 es projecten les primeres sessions de cine-fòrum. L'any 1957 comença amb gran empenya una Associació de música. El 1958 es forma la J.O.C i l'H.O.A.C.

Els canvis de més embranzida i que produeixen un salt qualitatiu a la situació tenen lloc durant la dècada dels 60. Sens dubte, el més important i el de més repercussions és el canvi produït a l'església episcopal a partir de 1963. Canvi produït sens dubte pels nous aires conciliaris, però també pel nomenament d'un bisbe i per la reforma del seminari, amb tot el que això suposa en la vida i mentalitat dels futurs capellans.

Es crea el Premi literari "Prudenci Bertrana", l'any 1967 per a llengua catalana, en les seves múltiples i més progressives manifestacions <sup>6</sup>.

Apareix una nova tongada de pintors "heterodoxes" (Güell, Ponsatí, Camadira, Alvarez Niebla, Roca Costa, Requena, Perpinyà, Bosch Martí etc.)

L'any 1963 neix "Proscenium" en un intent d'experimentació i d'acostament del fet teatral que dura fins avui amb un èxit notable <sup>7</sup>.

L'any 1965 es crea el cine-club de l'AFIC (Agrupació Fotogràfica i Cinematogràfica). L'any 1966 es presenta una programació regular. Dues sessions al mes, amb una programació intel·ligent, donen pas a l'època daurada en la qual s'assoleix ràpidament la cota insòlita dels mil socis <sup>8</sup>. El cine no comercial té dues manifestacions més: els cicles de projeccions a la Casa de la Cultura des de l'any 1967 i les projeccions de la sala d'Art i Assaig des de l'any 1969. "Presència" neix abans de la llei de Premsa de 1966, que després de diverses etapes i de consolidar-se com a "setmanari de Girona", mirarà de passar a ser-ho de tot Catalunya donada la desaparició de "Tele/Estel" <sup>9</sup>.

De tot aquest procés hi ha tres aspectes que interessa remarcar des del prisma de la seva

repercussió, sobre els altres pobles en general i sobre Torroella en particular: la religió, el cine i la premsa.

La religió. Els batecs de la l'església catalana, de l'Estat i universal, tant a la postguerra com en la situació postconciliar arriben a Torroella a través de Girona filtrats per dos fils conductors que són: la personalitat del bisbe de torn i la situació del seminari, centre de formació dels futurs capellans.

"Això fa que els capellans de Girona puguin ser classificats en tres grups. Primer els qui ja eren fets i drets abans de la guerra, que dominaven la situació i que la refermaren a partir dels anys quaranta. El segon grup és el dels qui van estrenar el sacerdoci a les vigílies de la guerra i també . . . el de tots aquells que van sortit del seminari durant les dècades dels 40 i 50. Hi ha finalment el grup dels joves que a partir dels anys 60 visqueren de cop i volta un seminari transformat i obert"<sup>10</sup>.

Doncs bé, aquests tres tipus de capellans es donen a Torroella durant el període de temps que va des de l'acabament de la guerra civil fins a 1969 i són els portadors i el reflex de totes les virtuts i contradiccions de cada un dels grups.

El cine. Durant l'etapa en què a Torroella i altres pobles de la comarca se succeeixen amb certa regularitat les sessions de cine-fòrum, Girona es converteix en el centre d'aquesta activitat quant a facilitar pel·lícules i a porporcionar les persones que dirigiran el Fòrum.

La Premsa. Durant aquests anys, la revista que des de Girona ofereix a les comarques una visió catalana i antifranquista és "Presència", si bé "no era una publicació supercomarcal, ni s'ho havia proposat, comptava amb un cert tipus d'adhesió i de fraternitat de la gent de comarques preocupada pels problemes del país i el quefer comunitari"<sup>11</sup>.

### Més punts de referència: etapa 76-78

A Torroella es produeix una segona situació de trencament en el període 76-77-78, produïda pels següents fets.

El "Casal del Montgrí", entitat legalitzada l'any 1974, successora directa del grup de cine-fòrum iniciat l'any 1965, pren unes postures "progressistes", que es manifesten en una intervenció directa en la vida de la vila i d'oposició a l'últim ajuntament franquista.

Dóna suport, i es fa càrrec a efectes legals, de la manifestació contra la contaminació del Ter que aplega més de 4.000 persones i que té un important ressò a nivell de Catalunya i fins i tot més enllà. Impulsa la "Comissió de Defensa del Ter", fa una impugnació a una urbanització i una intervenció desfavorable a una altra, realitza tres taules rodones sobre tercera edat, joventut i ensenyament, respectivament. Organitza el "Debat Costa Brava", s'adhereix a l'amnistia, el vot als 18 anys, al Congrés de Cultura Catalana, a la campanya per convertir el Montseny en Parc Natural, etc.

Es forma un altre grup anomenat "Centre Social", que té un any i mig de vida i que intenta presentar-se com alternativa al Casal, al qual acusa d'excessivament "culturalista", que pretén estar molt atent a la realitat dels problemes de la vida. Els principals actes que organitzen són: una campanya per a la neteja de Torroella, un moviment reivindicatiu dels fusters i dels mecànics força reeixit, la presentació de les centrals sindicats i la col·laboració, junt amb un grup de noies, en l'organització d'una conferència feminista.

Altres actes que s'organitzen entre entitats i partits són una campanya per l'amnistia i la "Marxa per la llibertat".

Les característiques d'aquest segon moment de ruptura i les seves diferències amb el primer són les següents:

1r. L'impuls ja no ve donat tant per professionals, que vénen a la població a exercir llur professió, sinó que ja es dona per persones nascudes o instal·lades definitivament a la població. Prenen més importància les persones que han anat a estudiar a Barcelona i que, una vegada acabats els estudis, s'instal·len a la vila. Les persones individuals ja no prenen tanta importància i l'adquireixen més els grups com a tals.



2n. Aparentment pel nombre d'actes, conferències etc. sembla haver-se superat l'ambient d'asfíxia cultural.

3r. A diferència dels anys 60, ja existeix infraestructura política.

4t. La politització s'ha fet extensiva a diferents capes de la població.

5è. L'església perd el protagonisme que tenia abans.

6è. Ja arriben amb molta més facilitat les notícies, els actes, els fenòmens que passen a nivell de Catalunya i a nivell de l'Estat. Ja no es produeixen fenòmens de forma aïllada. Hi ha menys peculiaritat i més uniformitat a causa de la cada vegada major importància donada als mitjans de comunicació social, i a la desaparició de traves legals, censura, etc.

7è. Disminueix la importància de Girona i augmenta la importància de Barcelona.

8è. Els límits que trobàvem a la primera etapa de trencament, ara no els trobem, però hi apareixen de més subtils, d'arrels més profundes.

Es nota un progressiu desinflament, a partir de 1978, quan paradoxalment es produeix una "normalització" de partits, sindicats i ajuntament. El Casal del Montgrí continua fent nombrosos actes culturals, però ha anat evitant de fer intervencions públiques. El Centre Social desapareix aviat. Disminueix l'assistència als actes i van desapareixent els impulsos i les expectatives de canvi.

### Punt i final.

En l'estat actual de l'estudi, els aspectes que s'han d'investigar i aprofundir són: Analitzar quin fenòmens subterranis varen succeir des de 1969 a 1975 perquè fos possible el que hem qualificat de segon trencament. Analitzar a fons el material escrit disponible que complementarà de forma valuosa la informació actual. Aprofundir la comparació entre el centre receptor, Torroella, i els hipotètics centres emissors, Barcelona i Girona, i realitzar la comprovació de les hipòtesis que assenyalàvem en un principi.

### Notes

- 1 Alguns exemples de treballs sobre realitats locals són els següents: Bayarri Bertomeu, Enric: "Refanyer català de la comarca de Tortosa". Janer Manila, Gabriel "Sexe i cultura a Mallorca". P.M. Moll, 1979. Lloberes i Vidal, Pere: "La Bisbal. El poble, els senyors, els menestrals. B. Selecta, 1970. Audibert, Marcel·lí "L'Estartit i les Illes Medes". Estivill, Jordi "Destrucció i resistència d'un poble en mans del turisme". Lloret de Mar. Papers núm. 12. Barcelona 1979.
- 2 L'estudi en projecte no tan sols té interès per si mateix, sinó que pretén ésser plataforma de reflexió, per a conèixer millor la realitat que envolta la nostra vida, i així poder fer-nos amb les eines necessàries per transformar-la en un sentit més progressiu i solidari, en definitiva, més humà.
- 3 Des d'aquí manifesto el meu agraïment a totes les persones que han tingut l'amabilitat de deixar-me els seus papers i documents i a totes aquelles que han tingut la paciència de sotmetre's al meu qüestionari, a vegades més de tres hores seguides. La col·laboració de totes elles és totalment imprescindible per a la realització de treball.
- 4 En l'estat actual en què es troba la investigació s'ha constatat que el caràcter del desvetllament produït a Torroella, durant el període 65-68 és similar al que es dona a altres poblacions, amb oscil·lacions pel que fa al període de temps. Aquest és el cas de Palafrugell i també el de Banyoles, segons explica Pere Riera en el seu treball sobre les associacions juvenils.
- 5 El cine-fòrum no és un fet aïllat de la població sinó que és un fet que es fa extensiu a poblacions importants de diverses comarques com Bescanó, Cassà, La Bisbal, Palafrugell, Banyoles etc. durant un període de temps que podem situar del 64 al 68.
- 6 Narcís Jordi Aragó, Just Casero, Pius Pujades, Jaume Guillaumet "Girona Grisa i Negre" Edicions 62, 1972.
- 7 Id.
- 8 Id.
- 9 Id.
- 10 Id.
- 11 Id.